

Waarom vliegenschwam- versieringen tijdens kerst?

Wie kent deze betoverende paddenstoel (*Amanita muscaria*) niet, de paddenstoel rood met heldere witte stippen. Een paddenstoel die sterk tot onze verbeelding spreekt. Talloze kinderboeken en sprookjes verhalen over de wonderlijke, kleurrijke vliegenschwam. Wie groeide niet op met de verhalen van kabouter Spillenbeen?

Dicht bij huis, aan het Riettoppad, zijn al enige jaren vliegenschwammen te vinden. De witte stippen zijn slechts de restanten van het algeheel omhulsel (velum universale) waarin de paddenstoel 'opgesloten' zat voordat hij uit de grond omhoogkwam. Deze spoelen bij regenachtig weer jammer genoeg vrij snel van de hoed af, zodat begin november de vlekken veelal verdwenen zijn. De rode kleur van de hoed kan variëren van diep rood

tot oranje met geelachtige tinten. De hoed, die 5 tot 15 cm breed wordt, is soms bol en soms hol van vorm. Het vlees, de plaatjes en de sporen zijn wit. De sporen zijn elliptisch van vorm. Op de witte steel zit meestal een duidelijke ring en aan de onderkant een (vlokkige) beurs. Vliegenschwammen kunnen vanaf juli tot en met de late herfst voorkomen, met een hoogtepunt rond eind augustus. Vliegenschwammen groeien

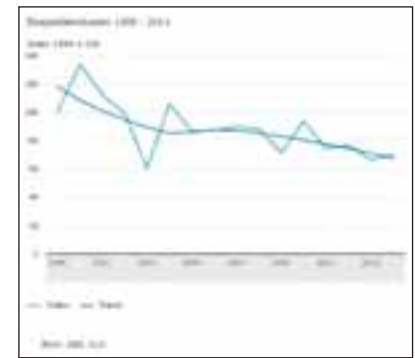
veelal in loofbossen, in nauwe associatie (symbiose) met voornamelijk berken, zoals langs het Riettoppad. In andere natuurgebieden zie je ze ook wel in de buurt van tamme kastanjes, eiken, beuken en in mindere mate bij sparren. Ze vormen een ectomycorrhiza, wat betekent dat het mycelium niet binnendringt in de wortels van de boom, maar de haarwortels aan de buitenkant wel.

Als we zelf paddenstoelen zouden plukken (niet doen) moeten we er altijd voor zorgen dat het wortelstelsel, of mycelium, niet beschadigd wordt. De sporen zorgen voor de verdere voortplanting. Het rode vlies op de hoed van de zwam bevat het vergif muscarine, waar je een vliegendodend middel van zou kunnen maken. Het gehalte aan gif, of toxiciteit van de vliegenschwam, wordt vaak erg overdreven. Het aanraken van deze zwam kent geen enkel nadelig gevolg. Er wordt veel onzin verkocht. Broodjeaapverhalen, zeg ik maar, komen veelvuldig voor.

De vliegenschwam werd vroeger in oude rituelen om zijn hallucinerende effecten gebruikt. Rendieren in Lapland zijn dol op vliegenschwammen, die daar in de herfstperiode in groten getale te vinden zijn. De dieren raken in een complete roes als ze de jonge zwammen eten en zijn dan makkelijker te vangen. Het is dan ook geen toeval dat tijdens ons kerstfeest de rode paddenstoel met witte stippen als decoratie gebruikt wordt en daarmee wordt de zwam in verband gebracht met de kerstman. De Laplanders ruilden in het verleden soms één vliegenschwam tegen één rendier.

Oorzaken afname

Het Centraal Bureau voor de Statistiek constateert dat het niet goed gaat

met de Nederlandse paddenstoelen. Sinds 1999 is er sprake van een afname. Dit rapport is gebaseerd op verzamelde gegevens van het paddenstoelenmeetnet door de Nederlandse Mycologische Vereniging. Er zijn verschillende oorzaken waardoor de paddenstoelen verdwijnen. Vanaf 2005 zijn de stikstofconcentraties in onze bodem helaas toegenomen. Een tweede oorzaak is de gemiddelde droogteperiode. Het jaar 2016 is aan droge en warme kant. De welbekende vliegenschwam is sinds 1999 met 63 procent in aantal afgenomen, en in dezelfde periode nam het eekhoortjesbrood met 39 procent af. De cantharel laat vooral de laatste tien jaar een dalende trend zien. Bekende soorten als de gewone heksenboleet (min 18 procent) en de grote stinkzwam (min 53 procent sinds 2000) werden ook minder waargenomen. De bruine anijszwam, een houtpaddenstoel, werd in 2014 zelfs geheel niet waargenomen. Gek genoeg worden paddenstoelen niet van overheidswege beschermd. Ik onderschrijf van harte het standpunt van de Mycologische Verenigingen dat paddenstoelen bescherming nodig hebben. Ze mogen in mijn ogen niet onnodig en zeker niet massaal geplukt worden. Gelukkig kent Nederland geen echte natuurplukcultuur.